

01: Prisstigninger får kommuner til at udskyde eller droppe nye anlægsprojekter

MOMENTUM, 14. ÅRGANG, 10. UDGAVE
JUNI 2022, KL

Af Kim Andreasen

Prisstigninger får kommuner til at udskyde eller droppe nye *anlægsprojekter*

Halvdelen af landets kommuner har i løbet af det seneste halve år måttet udskyde eller helt undlade at sætte gang i nybyggeri eller renoveringsprojekter, og flere forventer at måtte gøre det, fordi priserne på bygge- og anlægsarbejder er eksploderet. Det viser en ny rundspørge foretaget af Momentum. Hvis anlægsrammen sænkes eller forbliver uændret, vil de stigende priser gøre det svært for kommunerne at løse vigtige velfærdsopgaver, siger KL's formand.

Det er blevet meget dyrere for kommunerne at bygge og renovere skoler, daginstitutioner, plejecentre og veje i løbet af de seneste år. Tallene fra Danmarks Statistiks Omkostningsindeks for anlægs taler sit tydelige sprog. Fra 2021 til 2022 blev det for eksempel 9 procent dyrere at anlægge veje, og prisen på jernkonstruktioner steg 28 procent. De nyeste danske tal er fra 2021, og derfor dækker de ikke udviklingen efter Ruslands invasion af Ukraine. I Sverige viser nyere tal, at for eksempel alle byggema-

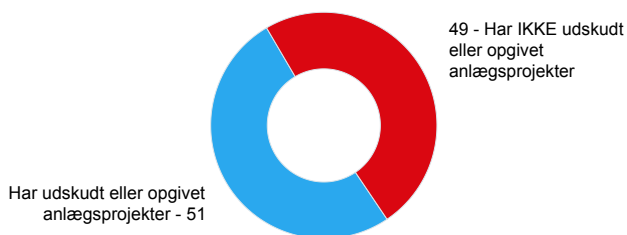
aterialer samlet set er steget næsten 25 procent fra april 2021 til april 2022. Prisen på armeringsstål er alene steget med skræmmende 107 procent i perioden.

De nærmest eksplosive stigninger i prisen på bygge- og anlægsarbejder – især det seneste år – får nu mange kommuner til enten at udskyde eller helt opgive anlægsprojekter. En ny rundspørge, som Momentum har foretaget blandt 91 kommuner viser, at hele 51 procent af kommunerne i løbet af det seneste halve år allerede har set sig nødsaget til at sætte planlagte anlægsprojekter på pause eller helt skrotte dem, ligesom flere kommuner melder tilbage, at beslutningerne om at udsætte eller sløjfe projekter snart bliver truffet.

En af dem er Vejen Kommune, hvor borgmester Frank Schmidt-Hansen fortæller, at kommunen formodentlig ser ind i at få anlægsomkostninger på 30-40 procent mere, end man forventede at skulle betale for de planlagte projekter, som omfatter tre daginstitutioner, et plejehjem og to vejprojekter af en vis størrelse.

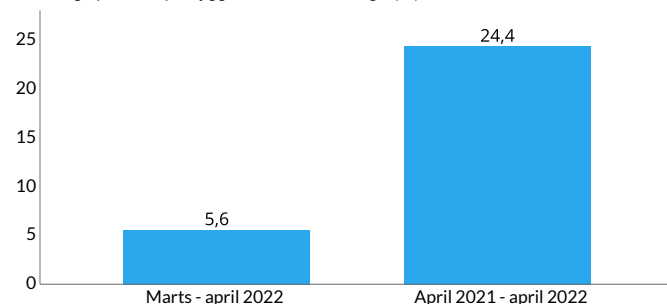
»Vi skal på førstkommende økonomiudvalgsmøde diskutere, hvad der kan udskydes, og hvad vi vil prioritere. Med så høje prisstigninger har vi simpelthen ikke økonomi til at gennemføre alle de planlagte projekter. Det vil selvfølgelig være fristende at lave et omvendt udbud - altså at se, hvad vi så kan få for de penge, vi har. Men det er ikke nogen langtidsholdbar løsning, for projek-

Andel kommuner der inden for det seneste halve år allerede har udskudt eller opgivet anlægsprojekter som følge af stigende priser (%)

Kilde: Momentum. Rundspørge blandt kommunale økonomichefer. 91 besvarelser

Udvikling i priserne på byggematerialer i Sverige (%)

Kilde: Momentum på baggrund af SCB - Statistiska Centralbyrån

terne er nu engang planlagt i forhold til, hvad der er behov for,« siger Frank Schmidt-Hansen.

Borgmesteren har allerede på to borgermøder forberedt borgerne på, at der kan komme til at gå ét år eller to mere, før de får bygget en eller flere af daginstitutionerne.

»Der er jo ikke en sjov besked at skulle overbringe, for jeg forstår jo udmærket, at det er frustrerende for forældrene. Folk kender dog også situationen fra deres egen husholdning, hvor de også er nødt til at prioritere, hvad de har råd til, når priserne stiger. Så de har trods ærgrelsen også udvist forståelse,« siger Frank Schmidt-Hansen.

Kommunerne tvunget til at prioritere

Ifølge Kurt Houlberg, professor hos Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE), er virkeligheden for såvel kommunerne som resten af samfundet, at man lige nu oplever massive prisstigninger. Både på den løbende drift - men i særdeleshed på udgifterne til nye anlægsprojekter.

»Det betyder, at hvis kommunerne skal holde sig indenfor budgettet i kroner og ører, er de tvunget til at prioritere. Det kan selvfølgelig variere fra kommune til kommune og projekterne imellem. Men på tværs af kommunerne står man i den situation, at man politisk skal forholde sig til, om der er nogle projekter, der skal udskydes eller helt droppes,« siger Kurt Houlberg.

Han tilføjer at nogle kommuner, med den nuværende anlægsramme, kan være nødsaget til enten at udskyde eller nedskalere nybyggeri eller renovering på vigtige velfærdsområder som børne- og ældreområdet.

En af de kommuner, der allerede har måttet trække i bygge- og anlægsbremsen, er Køge Kommune.

»Allerede i januar måned begyndte alarmklokkerne at ringe. En ny daginstitution viste sig at blive 27 procent dyrere, end hvad vi havde budgetteret med. Vi valgte derfor at agere hurtigt, og i februar blev vi i byrådet enige om at prioritere vores anlægsprojekter. Det betød, at vi satte 12 projekter til en samlet værdi på 80 mio. kr. på pause, indtil vi igen har økonomien til at gennemføre dem«, siger borgmester Marie Stærke.

I Køge Kommune valgte politikerne at holde fast i anlægsprojekter på primært daginstitution- og ældreplejeområdet og i vedligeholdelsesprojekter af kommunens bygninger. Man besluttede i stedet for eksempel at sætte en større omfartsvej udenom Borup - en af kommunens byer - på pause. Også midler til en pulje til cykelstier og et projekt om kultur og bevægelse blev sat i bero.

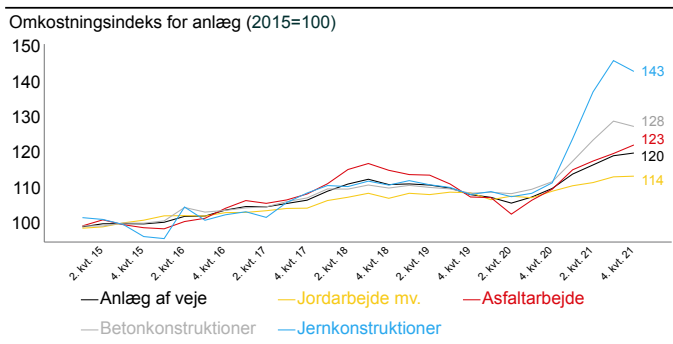
»Der kommer flere børn og flere ældre, så de områder skal vi simpelthen prioritere. Det betyder også, at borgerne ikke behøver at frygte, at der kommer til at mangle daginstitution- eller plejehjemspladser. Men det gør da ondt på mig som politiker at måtte udskyde den omfartsvej, som beboerne i Borup har set frem til i mange år, men som de nu kommer til at vente længere på,« siger Marie Stærke.

Køge og Vejen Kommune er, som undersøgelsen viser, langt fra de eneste kommuner, der mærker presset fra de stigende priser og derfor har måtte ændre i planlægningen. For eksempel må Middelfart prioritere børnehaver til de mange nye børn i kommunen, mens lovede skolerenoveringer risikerer at blive udskudt. Ringkøbing-Skjern har opgivet opførelsen af en ny ungdomsskolebygning, i Varde må en børnehave vente på udbygning, i Aalborg har man opgivet at bygge et nyt plejehjem, i Favrskov må man udskyde en renovering af en skole og udvidelse af et botilbud, ligesom man i Greve ikke kan få renoveret en skole og bygget en idrætshal.

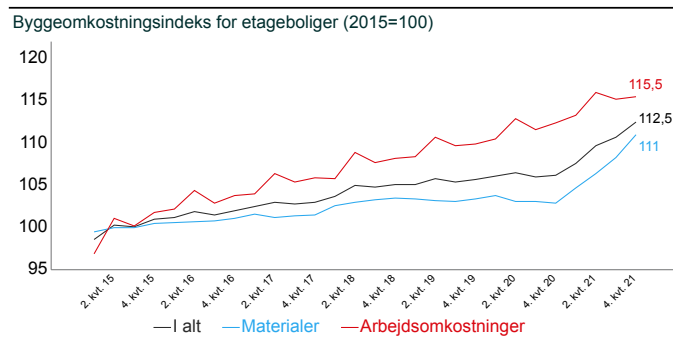
Kan gå ud over velfærden

Forsker i kommunaløkonomi, Kurt Houlberg, forudser derfor også nogle dilemmafyldte og vanskelige sværdslag i Finansministeriet, hvor KL og finansministeren i disse dage forhandler om rammerne for kommunernes økonomi i 2023.

»Hvor stor en del af den samlede offentlige sektors anlægsinvesteringer, kommunerne skal disponere over, er i sidste ende et forhandlingsspørgsmål. Men i år er det ekstra svært, både fordi regionerne og staten også har et stort behov, da der er et politisk ønske om at prioritere sundhedsvæsenet, den grønne omstilling og forsvaret, men også fordi det er nødvendigt at sikre sig mod en

Kilde: Momentum på baggrund af Danmarks Statistik

Kilde: Momentum på baggrund af Danmarks Statistik

overophedning af økonomien, som kan medføre endnu højere prisstigninger og mangel på arbejdskraft,« siger Kurt Houllberg.

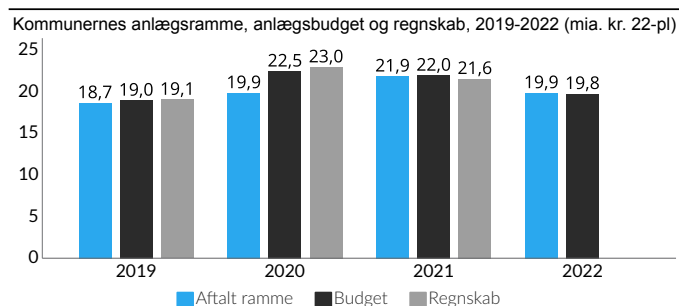
Forud for økonomiforhandlingerne har finansminister Nicolai Wammen meldt klart ud, at regeringens ambitioner for den grønne omstilling vil føre til, at der skal skæres i kommunernes budgetter til anlæg.

»Men det ændrer ikke ved, at vi i kommunerne stadig har et behov for at bygge og renovere daginstitutioner, ældrecentre og skoler, så vi kan leve op til de opgaver, vi har på velfærdsområdet. For borgerne har en berettiget forventning om, at de rammer, der omgiver vores fælles velfærd, er tidssvarende. At børnene afleveres i skoler og dagtilbud, hvor forholdene er ordentlige, at der er en sikker cykelsti, som børnene kan køre i skole på, og at der er en vej, som forbinder kommunen med motorvejen,« siger KL's formand, Martin Damm.

Han påpeger, at kommunerne – udover de stigende anlægspriser – også er pressede af væksten i prisen på energi.

»Vi får helt enkelt betydeligt mindre for én krone i dag, end vi gjorde for bare et år siden. Når priserne er steget med cirka 30 procent, har vi i kommunerne har vi jo allerede skåret kraftigt ned for aktiviteterne, når vi skal holde os inden for den samme sum penge. Og en uændret økonomisk ramme for kommunerne

i 2023 vil derfor give lavere aktivitet. Allerede nu ser vi jo, at mange kommuner er nødt til at udskyde og i værste fald helt droppe vigtige projekter, og det kan risikere at gå ud over velfærden. Det er afgørende, at finansministeren er klar over, at behovet for børnehaver og flere plejehjem ikke forsvinder, bare fordi man vælger at prioritere noget andet højere,« siger Martin Damm.

Note: Afvigelsen mellem budget og regnskab i 2020 skal ses i lyset af den aftalte fremrykning af anlæg som reaktion på Coronapandemien

Kilde: Momentum pba. af økonomiaftaler og kommunernes budget og regnskab